

4. Ганф Ю. Крик моды / Ю. Ганф // Крокодил. – 1926. – № 19. – 12 с.
5. Ротов К. Примерная жена / К. Ротов // Крокодил. – 1926. – № 19. – 12 с.
6. Ганф Ю. Отстояла / Ю. Ганф // Крокодил. – № 42, ноябрь 26, с. 7(12).
7. Ганф Ю. Просвещенный супруг / Ю. Ганф // Крокодил. – 1926. – № 8. – 12 с.
8. Ганф Ю. Редкое сочувствие / Ю. Ганф // Крокодил. – 1927. – № 5. – 12 с.
9. Малютин И. Обывательница / И. Малютин // Крокодил. – 1926. – № 15. – 12 с.
10. Левин Б. Обыватели / Б. Левин // Крокодил. – Там само.
11. Хомзе К. К роспуску лишних комиссий / К. Хомзе // Крокодил. – 1926. – № 30 – 12 с.
12. Митницкий Л. Рука / Л. Митницкий // Крокодил. – 1926. – № 42. – 12 с.
13. Работа среди женщин // Крокодил. – 1926. – № 41. – 12 с.

Валявська К.В.

аспірант,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ТОВАРИСЬКЕ ЖИТТЯ ЯК ПОЛЕ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ «СВІТСЬКОГО ТОВАРИСТВА» БУКОВИНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ СТОЛІТТЯ – 1914 РІК)

Досі дослідження товариського руху Буковини в австрійський період стосувалися лише окремих етносів краю. Тому важливим є висвітлення товариського життя із урахуванням поліетнічності краю. Адже Буковина у австрійський період, крім автохтонного населення – українців та румунів, стала батьківщиною й для німців, євреїв, поляків, вірменів. Найпомітніше взаємодія між представниками різних народів краю проявлялася у площині світських заходів, які організовували товариства.

Метою дослідження є аналіз діяльності товариств через аспект світського життя, носіями якого були вищі прошарки суспільства.

Серед істориків, об'єктом дослідження яких є діяльність окремих національних товариств Буковини слід виокремити О. Добржанського, А. Горука, С. Осачука, останній найбільше звертає увагу на роль світських заходів в житті товариств та населення Буковини.

Джерельну базу дослідження складають спогади Є. Пігуляка, Г. Дроздовського, статистичні матеріали, листування товариств із дирекцією поліції м. Чернівці та газетні повідомлення.

Завдяки законам 60-х рр. ХІХ ст., які декларували широкі демократичні свободи, зокрема закон про об'єднання та збори 1867 р., поступово представники вищих прошарків суспільства почали гуртуватися навколо широкої сітки різних товариств. За статистичними підрахунками в 1882 р. на Буковині нараховувалось 170 товариств, серед яких кількість благодійних товариств – 34, казино-товариств – 17, читальних товариств – 14, музичних – 4 [1, с. 22].

До складу таких товариств входили переважно заможні верстви населення. Представниками найвідомішого багатонаціонального «Товариства сприяння музичному мистецтву» («Verein zur Förderung der Kunst in der Bukowina»), що було засноване в 1862 р., були високі державні службовці, політики, землевласники, професори гімназії (Євген Гакман, барони А. Петріно, М. Мустаца, А. Кохановський, граф Р. Амадей, М. Баумгартен), а серед 136-ти засновників «Загального гімнастичного товариства у Чернівцях» («Allgemeiner Turnverein in Czernowitz» –1867) були голова товариства – директор ц.к. гімназії д-р Штефан Вольф, президент торгової палати Вільгельм фон Альт, купець Арон Амстер, ц.к. майор Домінік Бекер, архімандрит Теофіл Банделла, міський лікар д-р Висоцький, годинникар Фердінанд Гаєнські, радник крайового ц.к. суду д-р Лео Іссеческул та ін. [2, с. 72-73].

Для світського спілкування та відпочинку створювались також «Касино-товариства» (Casino-Verein). Перше казино на Буковині було засноване в 1842 р. [3, арк. 2], але через кілька років закрилось [4, с. 39-40]. Ініціатором заснування казино в 1860-х рр. в краєвому місті герцогства Буковина був фельдмаршал-лейтенант барон Куделька. Як пише в 1862 р. «*Bukowina Landes- und Amts- Zeitung*» метою заснування товариства в Чернівцях було *«об'єднання інтелігентних людей суспільства у дружньому колі, не зважаючи на приналежність стану, щоб у гідний спосіб проводити час»*. Особливої атмосфери таким зібранням надавала вишукана музика, пісні й танці [5, с. 6]. Подібні об'єднання виникли в Чернівцях (1860 та 1877), Сучаві (1861), Радівцях (1862), Кимполунзі (1868), Сереті (1871), Кіцмані (1873), Вижниці (1875), Сторожинці (1879), Садгорі та Заставні (1881) [6, с. 410].

Касинове товариство як форма комунікації дозволяла зав'язувати вигідні соціальні зв'язки. Так, за свідченням декана Буковинської греко-католицької церкви Келестина Костецького, в 1887 р. староста села Раранче Стокира *«жив з румунськими боярами в великій приязні, бо щодня з ними в Касині в карти грав»* [7, с. 112].

Касино, на відміну від приватного салону, було, переважно, місцем для спілкування чоловічого товариства. З цього приводу письменник та літературознавець Й. Маковей наводить у своїй праці кумедний випадок про А. Гординську, мати відомого буковинського письменника Юрія Федьковича (1834–1888):

якийсь час (А. Гординська – В.К.) сиділа у Чернівцях, але їй було тут скучно, вона не мала що робити і дуже дивувалася, що чоловік сидить цілими вечорами у касині. Раз убралася в білий капелюх та й пішла за ним до касина, бо гадала, що там бувають жінки, але переконалася, що не було. Побула трохи та й пішла додому [8, с. 78].

Розвиток різних товариств в краї опосередковано підштовхнув до створення окремих етнічних осередків [9, с. 114]. Центром румунського населення краю стало «Товариство румунської літератури та культури на Буковині» («Societății pentru cultura și literatura poporului român în Bucovina», 1862), польського – «Товариство братньої допомоги» («Towarzystwo Bratniej

Ромосу», 1867), українського – літературне товариство «Руська Бесіда» (1869). Першим німецьким національним товариством на Буковині вважається «Німецька читальня у Чернівцях» («Deutsche Lesehalle in Czernowitz», 1871) [2, с. 81]. Основною метою таких товариств було поширення освіти в суспільстві, а згодом пробудження національної свідомості.

Важливим для нашого дослідження є факт того, що етнічні товариства брали активну участь у публічному житті краю. Так, «Руська Бесіда», з метою розвитку взаємин між членами товариства організовувала різноманітні читання, забави з танцями, декламаційні та гумористичні вечори, театральні вистави. Протягом 1871-1872 рр. товариство орендувало велику залу, де проводило музичні та літературні вечори. За ініціативою С. Воробкевича такі заходи з 1873 р. стали регулярними й тематичними [10, с. 68]. Згодом кількість таких заходів лише зростала. В листі до Ольги Франко, що датується 11 січня 1899, відома письменниця Ольга Кобилянська писала про «Руську Бесіду»:

В нас люди (патріоти) сходяться щонеділі на «Бесіду» і бавляться, як можуть. Все зала набита жіноцтвом та панками [...] [11, с. 383].

Характер цього товариства в 70-х рр. XIX ст., найкраще характеризує думка почесного члена товариства Є. Пігуляка, який вважав, що «Руська Бесіда» в цей час була «простим казино» (*касиновим товариством – авт.*), а його очільники керувались «аристократичними засадами» [12, с. 2], тобто моделлю для наслідування були дворянські об'єднання.

З 1888 р. українські товариства проводили свої заходи вже у «Українському Народному Домі». Так, 17 січня 1913 р. «Руська Бесіда», доводила до відома дирекцію поліції, що *«в локалю товариства будуть відбуватися в деякі неділі і свята товариські забави сполучені часом з танцями. Сі забави будуть тривати найдовше 2-3 години, будуть відбуватися ввечері за вільним виступом лише для членів»* товариства [13, арк. 16].

На розважальних вечорах національні товариства не обмежувались запрошенням лише членів товариств. Так, 2 лютого 1885 р. на балу товариства українських студентів «Союз», крім українців було багато поляків, румунів та німців. Серед поважних гостей – бургомістр Чернівецької міської ради Климеш, радник вищого крайового суду Пітей, нотар Векслер, російський консул Дінжан [14, с. 5]. Це сприяло об'єднанню буковинської еліти всіх національностей за їх культурними інтересами, але у зв'язку із наростанням національного протистояння між двома автохтонами краю – українцями та румунами, такі заходи не завжди проходили без деякого напруження.

Найбільшим успіхом на Буковині користувалися розважальні вечори, що організовувались польськими національними товариствами в «Польському Домі». На «польському балу» збиралася найвишуканіше публіка, а саме, *«дворянство з навколишніх маєтків та еліта міста»*, представлені різними етносами [15, с. 103].

Таким чином, публічні розважальні заходи, які проводились полінаціональними та національними товариствами Буковини впродовж другої половини XIX ст. до початку Першої світової війни створили умови для

соціальної інтеграції в «світське товариство» Буковини та сприяли формуванню т.зв. «культури діалогу» між представниками різних етносів краю.

Список використаних джерел:

1. Romstorfer C. Vergleichende graphische Statistik in ihrer Anwendung auf das Herzogtum Bukowina und das österreichische Staatsgebiet. – Wien, 1886. – 49 s.
2. Осачук С. Німці Буковини. Історія товариського руху (друга половина XIX – початок XX ст.). – Чернівці: Золоті литаври, 2002. – 288 с.
3. Державний архів Чернівецької області (ДАЧО). – Ф. 1. Крайова управа Буковини. – Оп. 2. – Спр. 2579. – 4 арк.
4. Corbea-Noise A. Czernowitzer Geschichten. Über eine städtische Kultur in Mitteleuropa. – Wien; Köln; Weimar, 2003. – 252 s.
5. Bukowina. Landes- und Amts- Zeitung. – 1862. – 31 Juli.
6. Hauptbericht und Statistik über das Herzogtum Bukowina für die Periode vom Jahre 1862-1871. – Lemberg, 1872. – 421 s.
7. Хроніка парохії гр.-кат. в Чернівцях від її оснування аж до часу біжучого 26/2 1912 // Буковинський журнал. – 1997. – Ч. 1. – С. 97-114.
8. Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича: науково-популярне видання. – Чернівці: Золоті литаври, 2005. – 432 с.
9. Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – 574 с.
10. Дмитрів Є. Ілюстрована історія просвітнього товариства Руска Бесіда в Чернівцях. – Чернівці, 1909. – 125 с.
11. Кобилянська Ольга. Твори: В 5 т. – Т. 5. – Київ, 1963. – 767 с.
12. Буковина. – 1905. – Ч. 59-60.
13. ДАЧО. – Ф. 10. Дирекція поліції м. Чернівці. – Оп. 1. – Спр. 977. – 49 арк.
14. Буковина. – 1885. – Ч. 3.
15. Drozdowski G. Damals in Czernowitz und rundum. Erinnerungen eines Altösterreichers. – Klagenfurt, 2003. – 200 s.

Дон Ю.М.

студент,

Історичний факультет

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ОПОЗИЦІЙНОГО РУХУ В УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА 1950-Х-60-ТІ РОКИ XX СТОЛІТТЯ)

В умовах національно-культурного відродження України, утвердження її державності, зростання міжнародного авторитету все більшої актуальності набувають питання дослідження українського національного руху, який завжди служив важливим чинником збереження самобутності народу, захисником його культурних традицій, єдиною силою опору політиці русифікації.

Відсутність демократичних свобод, всевладдя партапарату, політика «русифікації», низький матеріальний рівень життя населення, соціальна